

A HATÁRRENDÉSZETI KUTATÁSOK ÚJ KIHIVÁSAI

Földrészünk napjainkban zajló eseményei alapján joggal mondhatjuk, hogy a határellenőrzés az Európai Unió számára egyre fontosabb probléma. Az uniós biztonság e speciális területén felhalmozódott problémák oly nagy jelentőségűek, hogy a 2011. évben az uniós határellenőrzés újragondolására van szükség. Ha minden szükséges intézkedés megtörténik, akkor ez az év akár a schengeni egyezményekhez, vagy a magyar határnyitáshoz mérhető jelentős mérföldkőként kerülhet be az uniós fejlődéstörténetbe.

A küszöbönálló változások megerősítik azt a képzetet, mintha a schengeni folyamat az Európai Unió laboratóriumában zajlana annak érdekében, hogy a kikísérletezett eredményeket, eljárásokat az integráció megvalósulásának gyakorlatában más területeken is hasznosíthassák.

Az új kihívásokat megalapozó körülmények közül kiemelésre méltó:

- a gazdasági válság. Nemcsak az unió és tagállamai, hanem a szervezett bűnözés is új, hatékonyabb megoldásokat keres. A határellenőrző szervek, közöttük az uniós határőrizeti ügynökség (Frontex) költségvetése csökkent. A szervezett bűnözői csoportok is igyekeznek csökkenteni költségeiket, tevékenységükben előtérbe került az egyes bűncselekményformák összefonódása, az embercsempészettel együtt zajló mükincscsempészet, az erőszakos módszerek alkalmazása.
- a migrációs irányok átrendeződtek. A szárazföldön keletről érkezők mellett megerősödött a szárazföldön és tengeren dél-kelet felől és a tengeren délről érkezők áramlata. A migrációs hullámok hirtelen, nagy intenzitással jelentkeznek.
- a technikai és technológiai fejlődés rohamos ütemét hűen szemlélteti a digitalizáció és az automatizáció térnyerése a határellenőrzésben, valamint a szervezett bűnelkövetői csoportok kommunikációs fejlettsége.
- a határellenőrzés a közvélemény figyelmének előterében áll. Eseményei oly gyakoriak és sokszínűek, hogy hasonlatos egy *virtuális színházhoz*, amelynek forgószínpadán folyamatosan zajlanak az események, a jelenetek lényegesen eltérőek, a szereplők és a közönség rendkívül vegyes összetételű. A cselekmény izgalmas, mert a színen fontos érdekek és értékek forognak kockán, s a nézők is személyesen érintettek.

A problémahelyzet szemléltetése

A sürgető megoldásra váró problémahelyzet természete jól tanulmányozható három példán:

1. Az Integrált Határellenőrzés sikeres spanyol példája (2006-2011)

A nyugat-afrikai országokból Spanyolországba irányuló illegális migráció hosszú ideje változó intenzitású, de 2005-ig hagyományosnak mondható módszerekkel jól kezelhető volt. Ám a 2006-ban tengeri úton érkezők száma az előző évi 4 718 főről hirtelen 31 859 főre emelkedett. Erre a változásra a spanyol hatóságok az integrált határellenőrzési modell teljes eszköztárát bevetették. A nemzeti intézkedéseken túl a nemzetközi együttműködési lehetőségeket is eredményesen alkalmazták:

- Együttműködés és koordináció a nyugat-afrikai országokkal:
 - visszafogadási egyezményt kötöttek 15 olyan országgal, amelyből a migráció kiindult.
 - rendőr attasét küldtek 11 olyan országba, ahonnan a migránsokat csónakkal szállították főleg a Kanári-szigetekre: Szenegál, Ghána, Zöld-foki szigetek, Gambia, Guinea Bissau, Guinea Conakry, Mali, Mauritánia, Nigéria, Niger, Marokkó.
 - az együttműködést a végrehajtó szolgálat szintjére is kiterjesztették. Közös hajtottak végre járőrözést.
 - a közös feladatokra közös képzéssel készültek fel.
 - technikai támogatást nyújtottak a határellenőrző szervek működéséhez, eszközeiket korszerűsítették.
 - az információ áramlás gyorsítására, az operativitás növelésére összekötő tiszteket alkalmaztak.
- Az uniós együttműködés keretében kérték a határőrizeti ügynökség támogatását, amely a „HERA” Frontex közös műveletben valósult meg.
- Megszervezték az „Indalo 2011” műveletet, amely több ügynökség első közös műveleteként jött létre.

Az embercsempészek által alkalmazott módszerek terén újdonságként jelentkezett, hogy a „gazdaságosság” jegyében több száz migránst zsúfoltak lélekvesztőikbe a tengeri határok illegális átlépéséhez. Ez több alkalommal vezetett tengeri katasztrófához, s csak bizonytalan becslések születtek a hajótörésekben elpusztultak számára vonatkozóan. A határellenőrző szervezeteknek többször kellett mentési feladatokban részt venni. Az illegális migráció elleni küzdelemre létrejött szervezetek szolgálatellátása során az intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazása helyett többször az emberi élet feltétlen védelme került előtérbe.

2. Hatékony Frontex művelet a görög-török határon

2010-ben Görögország került nagy migrációs nyomás alá. A 47.000 illegális migráns első hulláma még a tengeri útvonalakon érkezett. Az ígéret földjére igyekvők kihasználták azt a földrajzi adottságot, hogy sok görög sziget a török szárazföldhöz közel helyezkedik el, s így az illegális migránsok Törökországból való kijutása könnyű volt. Az elfogottakat a török határellenőrző szervek nem vették vissza. Miután ennek az iránynak az ellenőrzését megerősítették, a török-görög szárazföldi határ illegális átlépése került előtérbe. Görögország nem volt képes a problémát saját erőből megoldani, ezért a kormány

hivatalosan is kérte az unió támogatását. A Frontex „RABIT 2010”²⁸⁸ közös művelet a görög fél kérése alapján 2010. november 02. és 2011. március 02. között került végrehajtásra. Ez volt az első alkalom, hogy a RABIT állománya élesben került bevetésre. A műveletben 26 tagállam vett részt összesen 567 szakemberrel, ami azt jelenti, hogy egy nap átlagosan 175 vendégtsízt végzett határőrizeti feladatokat a számukra kijelölt szolgálati helyen. Technikai megerősítésként a tagállamok 4 légi és 64 szárazföldi járművet ajánlottak fel. (Magyarország összesen 14 főt, egy hőkamerás gépjárművet és egy kényszerszállító gépjárművet bocsátott rendelkezésre a művelet végrehajtásához.) A művelet összköltségvetése 5.500.000 euró volt. Ehhez kapcsolódott a „HERMES 2011” közös tengeri, szárazföldi és légi művelet. Mindezek azt bizonyították, hogy az unió képes a nemzeti határellenőrzés hatékony támogatására.

A Frontex a görögországi művelet tapasztalatai alapján tovább növelte kompetenciáit. Egyre hatékonyabb programokat képes megvalósítani az unió más külső határszakaszain is. Már 600 felkészített szakértő áll rendelkezésre a gyorsreagálású határvédelmi csapatokban való alkalmazásra. Megkezdte folyamatos működését a Szituációs Központ, amellyel lehetőség van az eseményekre való azonnali reagálásra, az operatív irányításra. Figyelemre méltó, hogy ez az unió első összeurópai műveleti központja. Megteremtette a műveleteket támogató információ csere lehetőségét a Frontex honlapjához kapcsolva (létrehozta a „One-Stop Shop”-t).

Képzési Egysége már 24 képzési formával támogatja a műveleteket. Csak 2010-ben elkészítettek két közös képzési kézikönyvet, hét képzési szakanyagot, 176 tevékenység lebonyolításában működtek közre, melyeken 4 015 fő vett részt összesen több mint 11 000 képzési napon. Ezek finanszírozására 5.600.000 euró állt rendelkezésükre. Az együttműködés keretében 41 ország 43 rendészeti szervével, 38 nemzeti képzési koordinátorával és 16 partner akadémiajával dolgoznak együtt. Az együttműködők köréhez tartozik az a 371 nemzeti szakértő is, akik valamilyen formában (projektvezető, asszisztens, képző) szintén közreműködnek a Képzési Egység eredményes munkavégzésében. A közös képzési tevékenység segítésére intranet alapon létrehozták „Virtual Aula”-t.

Ugyanakkor a görögországi határrendészeti műveletek erőteljesen felhívták a figyelmet arra, hogy az alapjogokat a határellenőrzésben is biztosítani kell! Az unió alapjogi ügynöksége²⁸⁹ 2011. március 8-i jelentésében alapjogi vészhelyzetnek minősítette a migránsokkal való bánásmódot. Megállapításaihoz helyszíni tapasztalatok nyújtottak alapot. Például az ügynökség munkatársai az elfogottak elhelyezési körülményeit vizsgálva 2011. január 09-én 144, a határt szabálytalanul átlépő személyt találtak egy 110 m²-es szobában. Ugyanabban a fűtés nélküli szobában (a külső hőmérséklet 0⁰) lévő férfiak, nők és gyermekek számára egy illemhely állt rendelkezésre. A határátlépési kísérletek során 45 személy vesztette életét.

3. Az arab tavasz szakítópróbája

Az arab tavasz egyik sajnálatos kísérőjelensége a tömeges migráció. 2011 júniusáig egyedül Líbiából több mint egymillió ember kelt útra. Habár közülük csak néhány százalék indult el Európa felé, s Olaszországba 20.000 fő jutott el, a következmények miatt sokan úgy gondolták, hogy ez a schengeni rendszer végét jelenti. Olaszország úgy vélte, kezelheti

²⁸⁸ Rapid Border Intervention Teams (RABIT); Gyorsreagálású Határvédelmi Csapatok.

²⁸⁹ Fundamental Rights Agency (FRA), az unió Alapjogi Ügynöksége.

a helyzetet, ha a migránsoknak tartózkodási engedélyt ad, de ez az azonnali és heves francia ellenállás miatt meghiúsult. A határellenőrzés visszaállítását fontolgató Franciaország mellé hamarosan felzárkózott Olaszország,²⁹⁰ Németország és Ausztria is, sőt Dánia még a vámellenőrzés visszaállítását is megfontolta.

A menekültáradat megrázó következménye a nagyszámú áldozat. 2011 júniusáig az észak-afrikai és az olasz partok között több mint 1800-an veszték a tengerbe. A FRA szóhasználatában az unió határa az alapjogok érvényesítésének frontvonalává vált. A válsághelyzet kezelésében nagy szerepet vállaltak a nem állami szervezetek is.

Nem véletlen tehát, hogy a 2011. május 25-én második alkalommal Varsóban megrendezett Határőrök Európai Napja alkalmából tartott konferencia témáját az Észak-Afrikában és a Közép Keleten zajló átalakulási folyamatok kibontakozása képezte, s ehhez kapcsolódóan vitatták meg az európai és a nemzetközi közösség lehetőségeit és kihívásait.²⁹¹

Zbigniew Sosnovszky, a lengyel belügyminisztérium munkatársának értékelése szerint a megnövekedett migráció politikai válságot okozott az unióban. A 2011. második félévi lengyel EU elnökség prioritásairól szólva kiemelte, hogy Európának elsősorban szolidaritásra van szüksége az érintett államokkal, s ez a szolidaritás a lengyel elnökség prioritásai között szerepelni is fog.

Madeline Garlich az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságot képviselve az érintett térség határain kialakult nehéz körülményeket emelte ki. Az elszállásolástól az étkeztetésen, az egészségügyi helyzeten, a pszichikai terheken túl számtalan más területen is szélsőséges nehézségekkel találkoztak, s ezeken az unióknak a térséggel határos államai nem tudtak úrrá lenni. Ebben a helyzetben az unióknak és a nemzetközi közösségnek meg kell osztania a felelősséget és a terheket a közvetlenül érintett államokkal. Fontosnak nevezte a menekültek azonosítását a migrációs tömegeből, majd a számukra biztosítandó védelmet.

Irine Vojácková-Sollorano az IOM²⁹² munkatársa szólt az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával együttműködésben végrehajtott visszatelepítési programokról. A nemzetközi szervezeteknek is hozzá kell járulniuk, hogy az érintett politikai rendszerek demokratizálódjanak és stabilizálódjanak. Ebben az unióval is együttműködnek. Megemlítette a migrációs folyamatok összetettségét. A „push” és a „pull” faktorok elemzése során azt is figyelembe ajánlotta, hogy a helyzetből az unióknak előnyei is származnak, hisz a líbiai menekültek között sok a jól képzett, mert a líbiai oktatási rendszer fejlett. Felvetette a „Hogyan támogathatók a migrációt kibocsájtó országok? Hogyan stabilizálhatók a válságban lévő országok?” kérdéseket, s válasza szerint a segély nem elég, partnerségi viszonyra van szükség.

Peter Widermann, az ICMPD²⁹³ képviselője is megerősítette azt a szemléletet, hogy a migráció és a fejlődés egymást erősítő tényezők, ezért szorgalmazta, hogy az unióban hozzájáruljon a hatékony migrációs politika kereteit.

Belinda Pyke, az Európai Bizottság Belügyi Főigazgatóság képviselője a határmenedzsment és a bevándorlási politika megújításának szükségességéről érvelt. Ehhez

²⁹⁰ Párizs és Róma az uniós határellenőrzés szigorítását fontolgatja.

Forrás: <http://euvoval.hu/index.php?op=hirek&id=6992> (letöltés ideje: 2011. 04. 26.)

²⁹¹ A szerző a pécsi konferencián tartott előadásában - az idő hiányában - csak utalásokat tett a Határőrök Európai Napja alkalmából tartott konferencián szerzett személyes benyomásaira, de a tanulmányban fontosnak érzi néhány Varsóban elhangzott vélemény és állásfoglalás bemutatását.

²⁹² International Organization for Migration (IOM), Nemzetközi Migrációs Szervezet.

²⁹³ International Center for Migration Policy Development (ICMPD), Nemzetközi Migrációs Központ.

intenzív párbeszéd szükséges és meg kell újítani a szabályzókat is, közöttük a Schengeni Határellenőrzési Kódexet.

Agostino Miozzo, az Európai Külső Akció Szolgálat válságreakáló és műveleti koordinációs részlegének ügyvezető igazgatója bemutatta az unió intézkedéseit. A tömeges migrációs hullám sikeres kezeléséhez az unió 102 millió euróval járult hozzá. Ebből 50 millió a Bizottság, 52 millió a tagállamok költségvetéséből származott, s alapvetően a Líbiából érkezők helyzetének kezelésére, valamint a harmadik országok állampolgárainak hazatelepítésére használták fel. Fontos feladatuk volt azoknak az uniós állampolgároknak a tájékoztatása, akik Észak-Afrikába utaztak.

Ilkka Laitinen, a Frontex főigazgatója szerint az észak-afrikai és a közép-keleti események az unió és a Frontex számára egyaránt fontos tanulságokkal szolgáltak. A helyzet kezeléséhez további feltételek szükségesek. Várták az EU döntéseit a Frontexsel kapcsolatos szabályozások megújítására, a Frontex költségvetésének növelésére, a munkafeltételek javítására. A válság megoldásában érdekelt felek mindegyikével szoros együttműködés szükséges. Elemezte a Földközi tengeren átkelő migrációs tömeg összetételét, s fontosnak nevezte azoknak a személyeknek az azonosítását és kiszűrését, akik bűnözők, terrorcselekmények elkövetésére készülnek. Ehhez az információgyűjtés folyamatossága, az erre épülő kockázatelemzés szükséges. Mindig tudni kell, hogy mi történik a Földközi-tengeren és a görög-török határon. Hatékony, Frontex koordinálta közös európai műveletek szükségesek. Gratulált azoknak a határőröknek, akik a válságos helyzetekben helytálltak. Megemlítette a nem kormányzati szervek szerepének jelentőségét is.

A további kihívások között említette, hogy a nyugat-afrikai térségből is számolhatunk az illegális migráció erősödésével. Foglalkoznunk kell annak feltárásával, hogy miért mozognak az emberek Európa felé, a „push” és „pull” faktorokat újra kell azonosítani. Látnunk kell, hogy a határellenőrzés csak egy része a megoldásnak.

A kihívások további pontosítása és a problémahelyzet megoldásának néhány körvonala

A fenti példákkal a problémahelyzet elemzése nem lehet teljes körű, hisz a migráció az uniós lét egészével van szoros összefüggésben. Úgy tűnik most már elkerülhetetlen az unió migrációs politikájának megújítása, s ennek során a politikai, gazdasági, biztonsági, kulturális, stb. érdekek közötti ellentmondásokat meg kell szüntetni. A legális migráció rendszerének kidolgozása képezheti azt a szilárdabb alapot, amelyre az illegális migráció elleni küzdelem sikere építhető. S ezen a területen is a megelőzésre, a származási és tranzit országokkal való együttműködésre kell törekednünk.

A közös menekültügyi rendszer létrehozása 2012-ben várható. Az uniós belügyminiszterek 2011. májusi ülésén Cecilia Malmström belügyi biztos szemléltette, hogy ma milyen óriási különbségek vannak a tagállamok menekültpolitikájában: „Egyazon menedékkérő ugyanazokra az indokokra hivatkozva egyik tagállamban 70-75 százalék eséllyel kap menedéket, míg egy másikban még 1 százalékosnál is kisebb eséllyel. Mindez az Európai Unión belül, amelyben azonosak az értékek és az előírások”. Az eltérések visszaélésekhez vezetnek, zavart okoznak, növelik a költségeket és az emberi szenvedéseket²⁹⁴.

²⁹⁴ Recseg a schengeni rendszer. 2011. május 13., péntek, Szerző: hvg.hu.

A tapasztalatok birtokában elmondhatjuk, hogy nem mindig szükséges új intézkedéseket megtenni. Elegendő lenne az elfogadott uniós irányelvek gyakorlatban való következetes alkalmazása is, pl. a visszatérésről, valamint az emberkereskedelemtől szóló irányelvek esetében. Az alapjogok rendészeti tevékenység során való garantálását több jelenlegi normatíva is tartalmazza, s a rendészeti kultúra, etika alapkövetelményének kell tekintenünk.²⁹⁵

Az egységes vízumrendszer érdekében több évtizede végzett uniós szabályozás ellenére elkerülhetetlennek tűnik a vízum politika korszerűsítése. Krízishelyzetekben több schengeni tagállamban indokoltnak vélik a vízumkötelezettség ideiglenes visszaállítását is. A beutazásra vonatkozó szabályok sem tűnnek elégségesnek, hisz joggal tehetjük fel a számokkal pontosan nem megválaszolható kérdést: Lehet, hogy az egységes schengeni térségben való túltartózkodás az illegális migráció fő forrása?

Ugyanakkor a XIX. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia vízum-munkacsoportjának javaslatai szerint a szigorítás mellett a könnyítés irányába mutató ésszerűsítésnek is lehet helye:

- A szomszédos államok töröljék el a vízumkötelezettséget.
- A határon kiadott vízumok kerüljenek egységesítésre.
- Maximalizálni kell a döntés idejét.
- A visszaautósított vízumokat indokolni kell, a vízumkiadás megtagadása ellen lehessen felebezni. (sic!)

A külső határok ellenőrzésének megerősítése terén közmegegyezés látszik kibontakozni. Az EU legyen képes reagálni a kritikus kockázatú kihívásokra! Hatékony válságkezelési kompetenciák megteremtése szükséges. Megerősítést nyer, hogy minden tagállam együttesen felelős a határellenőrzésért. Az uniós határregisztrációs rendszer elérhető közelségbe került, s ez a vízum információs rendszerrel együtt több probléma kezelésére is hatékony megoldásnak ígérkezik. Küszöbön áll az EUROSUR²⁹⁶ beindulása.

Ma még nem tudjuk megválaszolni, hogy „Megvalósítható-e az egységes európai határellenőrzési rendszer?”, ám a kérdés fel van téve, s nem mindegy milyen megoldásokat választunk. Remélhetőleg az „Európa Erőd”-nek nem lesz elegendő támogatottsága, s valószínűleg távol vagyunk az egységes szervezettől is, de a közös határőr kultúra minimális igénynek tűnik.

A digitalizáció átformálja a határforgalom ellenőrzést is. A biometrikus elemeket tartalmazó úti és személyazonosító okmányok stabil és mobil ellenőrzési lehetőségei a határátkelőhelyek mindegyikén rendelkezésre állnak. Az automatizált határellenőrzési rendszerek immár sok repülőtéren megtalálhatóak. A gyorsabb határátlépés érdekében egyre több uniós polgár választja ezt a lehetőséget a regisztrált utas-program keretében. A magyarországi bevezetés előtt – jelenleg nincsenek erre vonatkozó konkrét tervek – joggal merülnek fel a kérdések: Milyen a hatékony rendszer?, Melyik az?, Ki finanszírozza?, Hogyan biztosítható az adatvédelem?, Hogyan illeszthető a rendszerbe?, Mi a határőr szerepe?

A határellenőrzés nem nélkülözheti a bünyügyi támogatást. A határrendészet valamennyi területét kapcsolni kell a bünyügyi területhez. Az információkat folyamatosan

²⁹⁵ Jozef Balga: A rendészet kultúrája és az etikai kódex. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X. Pécs 2009. 75. o.

²⁹⁶ European Border Surveillance System (EUROSUR), Európai Határőrizeti Rendszer.

kell gyűjteni, elemezni, értékelni, nyilvántartani és kicserélni. A probléma különböző megjelenési formáival szembesülnek az alap, a közép és felső szinten dolgozó határőrök, s ezt a képzésükben is érvényre kell juttatni a hatékony bűnügyi együttműködés érdekében.

A bűnözők számára a világ nyitott. A határok megnyíltak előttük, a meglévő ellenőrzéseket szervezetten képesek kijátszani. Világszerte kiépültek a szervezett bűnözői kapcsolatok az államhoz, a hivatalos szervezetekhez. A számítógépes bűnözés a migrációt is elérte. Egyre gyakrabban alkalmazott módszer, hogy az interneten személyi adatokat lopnak, ezzel állítanak ki eredeti dokumentumokat. Rendkívül különböző megközelítése lehet a migrációs problémáknak, pl. az országok jogrendszere és emberi jogi nézőpontok szerint is. Ezért több ügynökséget érintő határon átlépő nyomozások is szükségesek. Nemzeti és regionális, helyi perspektívákat is figyelembe kell venni.

A Frontex fejlesztésének irányai a jogosítványok kiterjesztése, a nagyobb költségvetés, az erőteljes kutatás-fejlesztés, valamint a Mobil Műveleti Egységek terén beindított kísérleti projekt felé mutatnak. Kiemelt figyelmet kap az EUROSUR, az automatizált határforgalom-ellenőrzés, a biometrikus ellenőrzés, valamint a hamis/hamisított okmányok elleni hatékonyabb fellépés érdekében történő továbbképzések és fejlesztések. A kutatás-fejlesztés területén továbbra is a határforgalom-ellenőrzési és a határőrizeti technikai, valamint a kommunikációs eszközök fejlesztése lesz a fő irányvonal. Jelentős eredményeket várnak a dokumentumbiztonság terén létrejött tudásközpont folyamatos működtetésétől. A tudásközpont fő feladatai az elemező-értékelő munka végzése; a megszerzett információ gyors átadása a tagállamok végső felhasználóinak; az uniós műveletek támogatása; a képzés.

Nagyobb szerepet szánnak az együttműködés és közös tevékenység fejlesztésére az EU ügynökségeivel és más nemzetközi szervezetekkel. A Frontex kockázatelemzés fő területei a következők lesznek:

- Illegális migráció:
 - illegális határátlépések felfedése;
 - segítők felfedése;
 - illegális tartózkodás felfedése;
 - belépés megtagadások;
 - menekült kérelmek;
 - hamis okmányok felfedése.
- Embercsempészet:
 - potenciális áldozatok;
 - gyanúsítottak.
- Egyéb határral kapcsolatos bűnözés:
 - lopott gépjárművek;
 - kábítószer-csempészés;
 - fegyvercsempészés;
 - tiltott termékek.
- Terrorizmus.

Gondolatok a kihívásokra való reagálásról a határrendészeti kutatások terén

A tárgyalt problémák sürgető választ igényelnek a társadalmi lét minden területén. A tanulmányban eddig felvetett kérdések is alapját képezhetik az önálló tudományos kutatásoknak. A reagálásoknak azonban a szervezetek szintjén is meg kell történnie, s látnunk kell, hogy a határrendészet hatékony elméleti támogatása Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatával szemben is erősödő követelmény.

Ehhez egyre szilárdabbak a tudományelméleti alapok. Elfogadott, hogy a határrendészet a rendészettudomány körében művelhető. Nyilvánvaló, hogy a határrendészet konkrét problémáira adott válaszok nem nélkülözhetik a határrendészeti felkészültséget, ugyanakkor figyelembe kell vennünk, hogy kutatásaink zömmel speciális interdiszciplináris területeket is érintenek. Ezek között az utóbbi időben a nemzetbiztonság, az egészségügy, az utazásorvostan előtérbe került, bizonyítván, hogy az aktuális kérdések nem válaszolhatók meg csupán a hagyományos diszciplinák keretein belül. A társadalom problémákat érzékel, és ezek megoldását várja a tudománytól, függetlenül attól, hogy ez a hagyományos, vagy az interdiszciplináris keretek között történik-e. Ez az általános együttműködésen túl igényli a más tudományterületek képviselőinek céltudatos bevonását, s előrevetíti a több tudományterületet képviselő kutatók közös kutatócsoportokban végzett munkáját.

Az uniós célok is igénylik a közösségi határrendészet elméletének erősítését, tudományos támogatását. Az uniós csatlakozás és a schengeni tagállammá válás óta megnövekedtek az uniós szintre való kilépési lehetőségek. A szakmai fórumokon való részvételen túl lehetőségek nyílnak a nemzetközi tudományos együttműködésre. Igyekszünk ezeket jól kihasználni, ami abban is megnyilvánul, hogy a Határrendészeti Tagozat konferenciáinak többsége már nemzetközi jellegűt.

Ezt erősíteni szükséges, mert megítélésem szerint az elmúlt évtizedekben a magyar határőrizet, határrendészet terén magas szintű tudományos ismeretanyag keletkezett, jelentős tudományos eredmények születtek, de ezeket nem sikerült a nemzetközi szakmai és tudományos életbe átvinni, az uniós gyakorlat számára elérhetővé tenni.

Jól példázza ezt, hogy a határrendészetet ellátó szervezetek tevékenységében ható általános és speciális elvek kifejtése terén több kiváló, egymásra is fejlesztő hatással bíró munka született, de ezek a magyar nyelvű disszertációkon, oktatási anyagokon túl csak kis részben jelentek meg a nemzetközi szinten.²⁹⁷ Nem véletlen, hogy a nemzetközi

²⁹⁷ Néhány jellemző mű, kizárólag a további tájékozódás elősegítése céljából:

Sándor Vilmos: A határrendészetet ellátó szervezetek összetevékenységében ható törvényszerűségek és általános elvek. Határőrségi Tanulmányok 1995/1. Különszám.

Kónya József (szerk): Az államhatár rendszete és védelme (3 fejezet). Tankönyv. ZMNE 2000.

Szabó Kocsis János: Az erőfelfejtés összpontosítás megjelenése és fejlődése a határőrizetben. Belügyi Szemle 1983/10. szám

Nagy György: A Határőrség tevékenységében ható törvényszerűségek, elvek sajátos érvényesülése a határforgalom ellenőrzést ellátó szervezet tevékenységében. Határőrségi Tanulmányok 1994/2.

Gáspár László: a magyar Határőrség szolgálati tevékenységében ható elvek érvényesülése és változásai 1945-től az 1980-as évek végéig. Kandidátusi értekezés. ZMNE, Bp., 1997.

Kovács Gábor: A határőrségi csapaterő határrendészeti alkalmazásának szükségessége, elvei, módszerei és lehetőségei. Doktori (PHD) értekezés. ZMNE, Bp., 2001.

Horpácsi Ferenc: A Határőrség minősített időszakos feladatai, különös tekintettel a bevetési szervek alkalmazására. Doktori (PHD) értekezés. ZMNE, Bp., 2001.

együttműködésben és a gyakorlati munkában részt véve többször van olyan felismerésünk, hogy a külföldről érkező „új” megoldások és törekvések nálunk már régebben benne vannak (vagy voltak) a szakmai kultúrában.

A határrendészetet ellátó szervezetek tevékenységében ható általános és speciális elvek vizsgálata ma is időszerű. Meggyőződésem, hogy az aktuális problémák megoldásához jó alapot teremt, ha megalapozott válaszokat tudunk adni a következő kérdésekre: Hogyan érvényesülnek az elvek az EU határpolitikájában, a FRONTEX működésében, az integrált Rendőrség tevékenységében? Felismerhető-e új elv? Megfogalmazható-e újabb, a rendszerben alapul szolgáló fontos tétel?

Eddigi eredményeink alapján hasonlóan kedvező lehetőségeink vannak a határrendészeti terminológia fejlesztésében. A legmagasabb akadály a magyar nyelvű terminológia angol nyelvű megjelenítése és vitában való felajánlása az uniós szakmai, tudományos közélet különböző szinterein. Érdekes, hogy habár még mindig nem tekinthetjük kiforrottnak az uniós határrendészeti, migrációs terminológiát, már érzékeny, a lényegi problémamegoldásra is hatással lévő változásokat is megfigyelhetünk. A kritikus események felerősítették a migrációval foglalkozó szervezetek között már több éve elkezdődött terminológiaváltást. Néhány évvel ezelőtt csak emberi jogi és más nem állami szervezetek használták az „illegális migráció” fogalma helyett az „irreguláris migráció”-t. Ma már a Frontex és a Nemzetközi Határellenőrzési Konferencia szóhasználatában is megjelent. Sőt, a 2011 júniusában Budapesten megrendezett XIX. Nemzetközi Határrendészeti Konferencián az „Illegális határátlépéssel” foglalkozó munkacsoport a tevékenységéről előterjesztett jelentésében is következetesen az „irreguláris” migrációról szólt.

A képzési területen zajló folyamatok egyenesen igénylik a kreatív gondolkodást. A magyar határrendészeti képzés fejlesztése során a hangsúly a határrendészeti alapképzés megerősítésére, a belügyi moduláris képzés bevezetésére, a tisztképzésnek a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen belüli újjászervezésére és a határrendészeti szolgálati ág továbbképzési rendszerének korrekciójára helyeződik. A lemaradás megelőzése érdekében konkrét lépéseket kell tennünk a nagy tempóban felépülő, újabb és újabb területeken kibontakozó európai határrendészeti képzésben való részvétel terén.

Az időszerű kutatási témákban nem lehet hiányérzetünk. Napjaink eseményei hangos szóval hívják a kutatókat annak meghatározására, hogy melyek a kompenzációs intézkedések alkalmazásának lehetőségei és határai. Ezen belül is megkerülhetetlenek a határellenőrzés ideiglenes és összehangolt visszaállításának újra szabályozásával, a szabad mozgásból és tartózkodásból adódó visszaélések megakadályozásával kapcsolatos kérdések.

A határrendészeti kutatások további aktuális témái lehetnek:

- A magyar, a regionális, az uniós és a globális biztonsági helyzet perspektívái.
- A migráció globális megközelítése.
- Az éghajlatváltozások befolyásoló hatása.
- A határellenőrzés szerepe az EU biztonsági rendszerében. Kölcsönhatása más alrendszerekkel.
- Az Integrált Határigazgatás elméletének fejlesztése és gyakorlati megvalósítása.

Varga János: A schengeni eszme uniós biztonsági rendszerré válásának kiteljesedése és távlatai. Zbornik z medzinárodnej vedeckej konferencie. Postavenie Schengenského acquis v systéme politik Európskych spoločenstiev. 77-89. o. Bratislava, 2008. ISBN 978-80-8054-431-7.

- A határrendészeti szolgálati ág tevékenységének vizsgálata. Együttműködési rendszerének fejlesztési lehetőségei.
- A földrajzi információs rendszerek lehetőségei a műveleti határigazgatásban.
- Az uniós és schengeni bővítési folyamat hatásainak feltárása, javaslatok, ajánlások tétele.
- Az uniós és a schengeni bővítés következő állomásai, különös tekintettel a hazánkat elsősorban érintő Bulgáriára, Romániára, Horvátországra, Szerbiára, Montenegróra, Bosznia-Hercegovinára, Macedóniára és Törökországra.
- A londoni olimpia globális kihívása.
- A 2012-ben ukrán-lengyel szervezésben megrendezésre kerülő labdarugó EB. Kuriózumai között található az, hogy Lengyelország uniós és schengeni tagállam, míg Ukrajna egyik sem.
- Az egységes európai határrendészeti terminológia kialakításának kezdeményezése.
- A rendészettudományi szószedet pontosítása stb.

Az MRTT Határrendészeti Tagozata részt vállal a határrendészeti kutatások feltételrendszerének megteremtéséből. A tudomány költségvetési támogatása továbbra is szűkös. Ezért legkézenfekvőbb a pályázati tevékenység révén előteremteni a pénzügyi feltételeket, illetve ösztönözni a szakembereket, a képzésben részt vevőket a tudományos problémamegoldásra. Egyre több lehetőség nyílik a nemzetközi együttműködési projektekben való részvételre. A Tagozatban eddig is éltünk a nemzetközi konferenciákra való kölcsönös meghívás és részvétel, a tudományos publikációk kölcsönös megjelentetésének módszerével. Kedvező körülmény, hogy a Frontex ösztönzi a harmadik országok határellenőrzésének erősítése, fejlesztése terén új programok indítását.

A Tagozat folyamatosan bizonyosságát adja annak, hogy a konferenciák szervezésével rendszeresen ismétlődő tudományos fórumokat tud teremteni. A kutatási eredmények közzététele lehetséges a Tagozat honlapján is. Ezen helyt adunk a Tagozat tagjai munkáinak, tevékenységének megismertetésére, adatbázisba ötvözésére, terjesztésére. Sajnos a Határrendészeti Tanulmányok folyóiratként való megjelentetésére megszűnt a pénzügyi fedezet. Ennek veszélyével előre számolva azonban sikerült az elektronikus megjelentetés jogi és szervezeti kereteit megteremteni. Közzététel céljából várjuk a határrendészeti kutatások új kihívásaira tanulmányok formájában adott válaszokat.

Irodalom:

1. (http://www.rtf.hu/mrtr_hatarrendeszet/).
2. Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Közlemény a migrációról. 2011.5.4. COM (2011) 248.